

Wendbare docenten dankzij onderzoekend vermogen: voor ieder wat wils

Onderzoekend vermogen vergroot de flexibiliteit en wendbaarheid van docenten. Deze wendbare, flexibele docenten dragen op hun beurt weer bij aan toekomstbestendig en wendbaar (hoger) beroepsonderwijs. Met het inzetten van onderzoekend vermogen kunnen hbo-docenten namelijk niet alleen zichzelf, maar ook het eigen onderwijs blijven (door)ontwikkelen. Dit doen docenten door allereerst te herkennen waar handelingskennis ontbreekt. Wat kan en weet ik nog niet en hoe ga ik daar mee om? Docenten kunnen vervolgens deze handelingskennis met een *passende grondigheid* verwerven én bruikbaar maken voor de eigen onderwijspraktijk (Munneke & Rozendaal, 2023). Binnen het hoger beroepsonderwijs is de docentenpopulatie divers, met eigen achtergronden en beelden bij de rol van onderzoekend vermogen. Hoe kunnen we hier goed bij aansluiten om er voor te zorgen dat onderzoekend vermogen onderdeel wordt van het DNA van elke hbo-docent en elk hbo-docententeam? **BELINDA OMMERING, SANDRA WAGEMAKERS, MECHTELD VAN KULJK, ANNA VAN DER WANT**

Victor, Daisy en Omar (drie denkbeeldige hbo-docenten) verschillen in hun achtergrond, ervaring en de manier waarop ze als docent in het onderwijs terecht zijn gekomen. Daar staat tegenover dat zij goed onderwijs willen verzorgen en vermoedelijk het streven delen om studenten te ondersteunen in diens ontwikkeling tot beroepsbekwame professionals. Onderzoekend

vermogen is onmisbaar om dat goed te kunnen doen, zo pleiten wij. In de praktijk op hogescholen merken wij dat docenten – afhankelijk van hun beroepsachtergrond – op verschillende manieren kijken naar onderzoekend vermogen in de dagelijkse onderwijspraktijk. Op basis van praktijkkwestie-sessies met docenten, opleidingsmanagers, lectoren, beleidsadviseurs en andere betrokke-

nen in een groot aantal hogescholen (zie Ommering, Wagemakers, van der Want, Van Kuijk, 2023; meer verderop in dit artikel) komen onder andere de docent-persona's van Vakexpert Victor, Docent Daisy en Onderzoeker Omar naar voren.

ONDERZOEKEND VERMOGEN

Van docenten in de onderwijspraktijk wordt verwacht dat onderzoekend vermogen ingezet wordt ten dienste van enerzijds het eigen handelen en vormgeven van het onderwijs en anderzijds het bekwamen van

IEDERE DOCENT
HEEFT ONDERZOEKEND
VERMOGEN NODIG OM
GOED ONDERWIJS TE
KUNNEN VERZORGEN

studenten in onderzoekend vermogen (Gremmen & Ommering, 2021; Ommering, Wagemakers, van der Want, Van Kuijk, 2023). Docenten

Victor
VAKEXPERT

OPLEIDING:
Fysiotherapie

LEEFTIJD:
53

WENS:
Bijdragen aan de volgende generatie fysiotherapeuten via onderwijs

BIO:

- 25 jaar werkzaam als fysiotherapeut
- Werkt sinds 2 jaar bij een hogeschool
- Als je aan Victor vraagt wat zijn beroep is, zal hij zeggen dat hij fysiotherapeut is die de liefde voor zijn vak over wil dragen aan studenten

Daisy
DOCENT

OPLEIDING:
Electrical Engineering

LEEFTIJD:
29

WENS:
Onderwijspraktijk verbeteren voor een optimale leerervaring van studenten

BIO:

- Werkt sinds 5 jaar bij een hogeschool
- Vanwege passie voor het onderwijs, na masterdiploma docent in het hbo geworden
- Als je aan Daisy vraagt wat haar beroep is, zal zij docent zeggen

Omar
ONDERZOEKER

OPLEIDING:
Verpleegkunde

LEEFTIJD:
38

WENS:
Studenten (en collega's) de lol van onderzoek in laten zien en studenten technische onderzoeksvaardigheden aanleren

BIO:

- Gepromoveerde onderzoeker die recent is gestart bij een hogeschool
- Werkt in een lectoraat en verzorgt onderzoek gerelateerde vakken
- Als je aan Omar vraagt wat zijn beroep is, zal hij onderzoeker antwoorden

ILLUSTRATIE PERSONAS: ROEL MIEGENS

www.profiefactueel.nl

komen regelmatig voor situaties te staan waarin het niet direct duidelijk is wat de beste manier is om te handelen; onderzoekend vermogen kan hierin een belangrijke rol spelen (Munneke, Rozendaal & van Katwijk, 2023). Onderdeel van dit vermogen is echter dat een docent in staat is om *met passende grondigheid* een vraagstuk aan te pakken. In veel gevallen is er geen tijd of noodzaak voor het doen van uitvoerig onderzoek. Denk bijvoorbeeld aan een groep studenten die moeite hebben om 'bij de les' te blijven of het snel moeten omschakelen naar een online onderwijssetting door de corona pandemie. Wat betreft het bekwamen van studenten in onderzoekend vermogen, is het van belang om te beseffen dat we binnen het hbo onze studenten

niet opleiden tot onderzoekers, maar tot professionals die onderzoekend vermogen in kunnen zetten om op die manier om te gaan met complexe vraagstukken in hun toekomstige beroepspraktijk (Losse & Nahuis, 2016; Munneke & Rozendaal, 2023).

Wat betekent dit voor Victor, Daisy en Omar? Op wat voor manier pakken zij dit aan en passen zij hun eigen onderzoekend vermogen toe?

VAKEXPERT VICTOR: DE BEROEPSPRAKTIJK STAAT CENTRAAL

Voor vakexpert Victor heeft onderzoekend vermogen vooral een relatie tot de beroepspraktijk. Victor is niet geschoold op het gebied van onderzoek, maar is het type docent dat is aangenomen op basis

van professionele expertise (in zijn geval als fysiotherapeut), iets waar hbo-docenten veelal op geselecteerd worden (Griffioen & de Jong, 2013). Victor weet zelf eigenlijk best goed wat een passende grondigheid is als het gaat om zijn werk als fysiotherapeut. In de onderwijspraktijk loopt hij er vooral tegenaan dat studenten te snel tevreden zijn met hun eerste oplossing. Studenten denken hun keuzes goed te onderbouwen, maar volgens Victor rammelt het nog aan alle kanten. Victor is nog aan het groeien in zijn rol als docent en weet daardoor niet zo goed hoe hij zijn studenten kan leren wat *passende grondigheid* is. Hij is vooral gemotiveerd om onderzoekend vermogen in te zetten en over te dragen aan studenten omdat dit bijdraagt aan »

goede professionals: betere fysiotherapeuten. Het draagt bij aan de ontwikkeling van het vakgebied en patiënten kunnen beter worden geholpen.

Wat we in de praktijk veel zien bij docenten als Victor is dat zij onderzoekend vermogen heel goed in weten te zetten in de dagelijkse beroepspraktijk als vakexpert maar dit minder (bewust) doen in de dagelijkse onderwijspraktijk. Hierdoor is Victor wel gericht op het ontwikkelen van onderzoekend vermogen van studenten om beroepsbekwame fysiotherapeuten te worden, maar is hij zich nog iets minder bewust van de rol die zijn eigen onderzoekend vermogen zou

kunnen spelen in het omgaan met complexe vraagstukken in zijn dagelijkse onderwijspraktijk. Hij zet zijn onderzoekend vermogen bijvoorbeeld niet in voor de vraag hoe hij studenten het beste aan kan leren wat passende grondigheid is, of hoe hij zichzelf verder kan ontwikkelen in bepaalde complexe situaties waar hij als docent tegenaan loopt.

DOCENT DAISY: GOED ONDERWIJS, DAAR DRAAIT HET OM

Docent Daisy ziet de *onderwijspraktijk* juist als de praktijk die zij continu wil verbeteren. Daisy is continu bezig met haar zoektocht naar goed onderwijs. Hoe geef ik het onderwijs zo vorm dat de student er het meest van leert? Ze leest over onderwijskundige theorieën en probeert ze vooral ook uit in haar eigen praktijk.

Wat werkt hierin wel en niet? Hoe komt het dat wat in de theorie staat nog geen effect lijkt te hebben bij haar studenten? Hoe kan ze het zo aanpassen dat het bruikbaar is?

Daisy zet haar onderzoekend vermogen in voor haar eigen lessen, maar ook voor het gehele team. Haar team wil bijvoorbeeld meer met formatief handelen. Daisy geeft hier dan samen met een paar andere collega's handen en voeten aan. Ze gaat na wat het team hierin al weet of kan en welke kennis of kunde ze nog nodig hebben om hier een slag dieper in te kunnen

BINNEN EEN
DOCENTENTEAM
MOGEN DIVERSITEIT EN
ACCENTVERSCHILLEN
ER ZIJN

gaan. Om dit uit te kunnen zoeken, past Daisy eigenlijk al onderzoekend vermogen toe. Maar hoe maak je de opgedane inzichten dan weer bruikbaar voor de eigen studentenpopulatie en de eigen lessen? Dat is de vraag waar Daisy mee bezig is.

ONDERZOEKER OMAR: BALANS ZOEKEN TUSSEN METHODISCHE GRONDIGHEID EN PRAKTISCHE RELEVANTIE

Onderzoeker Omar heeft een academische achtergrond, waarbij hij scholing heeft gehad in (het doen van) fundamenteel onderzoek. Omar is hier met zijn promotietraject zelfs een aantal jaren intensief mee bezig geweest. In masteronderwijs en zeker in promotietrajecten ligt de

advertentie

vindsubsidies
het servicebureau

De kracht van flexibel docentschap

Het beroepsonderwijs staat voor enorme uitdagingen door verschillende maatschappelijke veranderingen. Flexibel docentschap is hierbij de sleutel.

nadruk echter vaak op de empirische cyclus en het doen van onderzoek in de rol van *onderzoeker*. Met de stap naar het hbo-docentschap veranderde zijn focus. In het hbo ligt de focus op praktijkgericht onderzoek, waarbij gestreefd wordt naar een samenspel tussen onderzoek, onderwijs en praktijk – het doel van onderzoek is hier om een sterke bijdrage te leveren aan de beroepspraktijk (Heggen, Karseth & Kyvik, 2010; Unger & Polt, 2017). Dit vraagt, zelfs in de rol als onderzoeker, dus om een transformatie van theoriegericht, fundamenteel onderzoek naar praktijkgericht onderzoek (Munneke, 2015). Omar is met name gemotiveerd om onderzoekend vermogen in te zetten in de vorm van onderzoek. Hij wil studenten (en collega's) de lol van onderzoek in laten zien en studenten technische onderzoeksvaardigheden aanleren.

Omar worstelt wel met de rol die onderzoek inneemt binnen het onderwijs. Hij wil studenten technische onderzoeksvaardigheden aanleren – denk bijvoorbeeld aan de relevantie van het 'op waarde kunnen schatten' van onderzoeksresultaten door toekomstige verpleegkundigen. Omar is gewend een nadruk te leggen op methodische grondigheid en hecht daarbij veel waarde aan aandacht voor technische onderzoeksvaardigheden in het curriculum, zo is hij met studenten vaak bezig om een onderzoeksvraag zo goed mogelijk te formuleren. In zijn nieuwe rol als hbo-docent wordt er echter van hem verwacht dat hij een balans zoekt tussen methodische grondigheid en praktische relevantie,

niet alles draait meer om de methodische grondigheid en dit ervaart hij als lastig. Collega's van Omar kijken

ook vaak naar hem als het gaat om onderzoekend vermogen. Hoewel onderzoekend vermogen breder is dan alleen onderzoek doen, heerst deze opvatting nog wel bij zijn collega's. We zien dit ook terug bij verschillende opleidingen waarbij onderzoekend vermogen vooral belegd wordt bij docenten van onderzoeksvakken (Wagemakers & Dubbelman, 2023). In plaats van een focus op de technische onderzoeksvaardigheden en het doen van onderzoek, moet het ontwikkelen van onderzoekend vermogen juist breder aangevlogen worden (Ommering et al., 2023).

In de praktijk blijkt de transformatie voor docenten met een academische achtergrond en veel ervaring in de 'klassieke' kijk op en het doen van onderzoek soms inderdaad lastig. Het zelf kunnen uitvoeren van onderzoek betekent namelijk niet per definitie dat een docent over voldoende vakdidactische kennis en vaardigheden beschikt om onderzoekend vermogen bij studenten te ontwikkelen (Munneke, 2015). Zeker aangezien een nadruk op technische onderzoeksvaardigheden studenten niet klaarstoomt om straks als professional onderzoekend vermogen in te zetten in een diversiteit aan complexe situaties in de beroepspraktijk waar handelingskennis ontbreekt.

ONDERZOEKEND VERMOGEN IN JE TEAM

Gezamenlijk vormen mensen zoals Victor, Daisy, Omar en anderen een team. Iedere docent heeft onderzoekend vermogen nodig om goed onderwijs te kunnen verzorgen. Binnen een team kunnen er wel verschillende accenten worden gelegd. Zo kan het zijn dat Daisy ook onderwijskundig onderzoek naar haar eigen onderwijs doet, terwijl Victor alleen op het niveau van dagelijkse praktijkprocessen bezig is

met het inzetten van onderzoekend vermogen. Deze diversiteit en accentverschillen mogen er zijn en zouden gewaardeerd moeten worden. Het is

ONDERZOEKEND VERMOGEN KENT VERSCHILLENDE VERSCHIJNINGSVORMEN

echter wel van belang dat dialoog en uitwisseling gestimuleerd wordt. Zo kan Daisy haar collega's bijvoorbeeld meenemen in het onderwijskundig onderzoek om zo van en met elkaar te leren.

DRIE CONCRETE AANBEVELINGEN OM ONDERZOEKEND VERMOGEN BIJ DOCENTEN TE VERSTERKEN

Uit het verkennende onderzoek door zeven hogescholen (Hogeschool Utrecht, Avans Hogeschool, Hanzehogeschool Groningen, de Haagse Hogeschool, Hogeschool Leiden, Hogeschool Windesheim en NHL Stenden) blijkt dat deze verschillende type docenten bestaan. Daarnaast is duidelijk geworden dat onderzoekend vermogen verschillende verschijningsvormen kent, ook in hoe dit uitgedragen wordt naar studenten. Victor, Daisy en Omar zijn slechts drie voorbeelden van de type docenten die we daarin tegenkomen. Bewustwording van die verschillende type docenten en onderliggende beelden die zij kunnen hebben bij onderzoekend vermogen is van belang als het doel is om onderzoekend vermogen in het DNA van elke hbo-docent en elk hbo-docententeam te krijgen. Dit omdat het aanpakken van beelden en werkwijzen rondom onderzoekend »

vermogen aan zou moeten sluiten bij wat die heersende beelden momenteel zijn en wat er in de huidige praktijk al gebeurt. De volgende drie

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR ONDERZOEKEND VERMOGEN LIGT NIET ALLEEN BIJ DOCENTEN

aanbevelingen helpen om eerste stappen te zetten in het vergroten van het onderzoekend vermogen van hbo-docenten:

1. Erken en waardeer de verschillen in de toepassing van onderzoekend vermogen. Onderzoekend vermogen inzetten kan op meerdere manieren. Zo hoeven bijvoorbeeld niet alle docenten even grondig het eigen onderwijs te evalueren, zo lang hier maar gezamenlijk aan-

dacht voor is vanuit een docententeam en de opleiding;

2. Ontwikkel professionaliseringsaanbod rondom onderzoekend vermogen van docenten in de onderwijspraktijk dat aansluit bij de verschillende type achtergronden en behoeften van docenten;
3. Waak er voor dat we de verantwoordelijkheid niet alleen laten rusten op de schouders van docenten. Onderzoekend vermogen hoort op meerdere lagen in de organisatie een plek te krijgen. Teamleiders, opleidingsmanagers en bestuurders spelen een rol in het versterken van onderzoekend vermogen; door het agenderen, waarderen en faciliteren ervan. We moeten streven naar een verandering op systeemniveau als we willen dat onderzoekend vermogen door docenten op passende wijze ingezet wordt en studenten hierin op een juiste manier bekwaamd worden voor hun toekomstige beroepspraktijk.

Hoe effectieve professionalisering

door hogescholen op dit thema kan worden vormgegeven, ook op teamniveau, is één van de onderwerpen waar we binnen ons consortium in de toekomst nog onderzoek naar willen doen. Heb je interesse, wil je meedenken of wil je gewoon even doorpraten over dit soort onderwerpen? Neem dan zeker contact met ons op! ■

- DR. BELINDA OMMERING – SENIOR ONDERZOEKER, LECTORAAT ONDERZOEKEND VERMOGEN, HOGESCHOOL UTRECHT
- DR. SANDRA WAGEMAKERS – SENIOR ONDERZOEKER, LECTORAAT TRANSDISCIPLINAIR SAMEN LEREN WERKEN, AVANS & ADVISEUR ONDERZOEK, AVANS
- DR. MECHTELD VAN KUIJK – SENIOR ONDERZOEKER, LECTORAAT LEREN IN DE LEERGEMEENSCHAP EN ADVISEUR ONDERWIJS & ONDERZOEK, STAFBUREAU O&O, HANZEHOGESCHOOL GRONINGEN
- DR. ANNA VAN DER WANT - LECTOR FACULTEIT EDUCATIE, LECTORAAT 'WAARDE(N) VAN VRIJESCHOOLONDERWIJS, HOGESCHOOL LEIDEN

Referenties

- > Gremmen, M., & Ommering, B. (2022). *Onderzoekend vermogen van docenten in het hoger beroepsonderwijs*. *Vaktijdschrift Profiel*, 31(8), 7-9.
- > Heggen, K., Karseth, B., & Kyvik, S. (2010). *The Relevance of Research for the Improvement of Education and Professional Practice*. In S. Kyvik, & B. Lepori (Eds.), *The Research Mission of Higher Education Institutions Outside the University Sector: Striving for Differentiation*. Springer
- > Losse, M., & Nahuis, R. (2016). *Professional products as curricular backbone: A model for contextualizing research abilities in higher education*. In A. Teija-

- Kaisa, K. Komulainen, A. Majakulma & S. Niinistö-Sivuranta (Eds.), Crossing borders and creating future competences. Laurea University of Applied Sciences.*
- > Munneke, L. (2015). *Een vak apart: begeleiden van praktijkonderzoek door studenten*. *Nieuw Meesterschap*, 53-56.
- > Munneke, L. & Rozendaal, J.S. (2023). *Toetsen van onderzoekend vermogen van professionals*. In: H. van Berkel et al. (Eds.), *Toetsen in het hoger onderwijs*. BPS.
- > Ommering, B., Van Dijk, M., Munneke, L., Peltenburg, M., & Timmermans, M. (2023, Augustus). *Challenges of teacher educators in integrating research compe-*

- tence in graduation assignments. Poster presentation. EARLI. Thessaloniki, Griekenland.*
- > Ommering, B., Wagemakers, S., Van der Want, A., & Van Kuijk, M. (2023). *Het belang van onderzoekend vermogen van hbo-docenten voor toekomstbestendig hoger onderwijs*. *Vaktijdschrift Profiel*.
- > Unger, M., & Polt, W. (2017). *The knowledge triangle between research, education and innovation—a conceptual discussion*. *Foresight and STI Governance*, 11(2), 10-26.
- > Wagemakers, S. & Dubbelman, T. (2023). *Ontwikkelmonitor onderzoekend vermogen*. *Vaktijdschrift Profiel*, 32(1), 20-23.